

Møte for lukkede dører, Stortinget 16. mars 1928

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 16. mars 1928 kl. 17.05.¹

Præsident: Hambro.

Dagsorden:

Utenrikspolitiske meddelelser av stats- og utenriksministeren.

Presidenten: Presidenten foreslår at dette møte til behandling av de utenrikspolitiske meddelelser som gis av stats- og utenriksministeren settes for lukkede dører.

Ingen har uttalt sig derimot, og det ansees enstemmig bifalt.

Presidenten foreslår dernæst, at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte personer gis adgang til møtet samt at utenriksråd Esmarch og byråchef Morgenstjerne i utenriksdepartementet gis adgang til å overvære forhandlingene.

Ingen har uttalt sig derimot, og det ansees enstemmig bifalt.

Presidenten foreslår videre efter konferanse med stats- og utenriksministeren, at pressen gis adgang til å overvære møtet i den vanlige utstrekning og efter den vanlige siktelse fra kontorets side.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel: Det har alltid vært sedvane efter Stortingets sammentreden at utenriksministeren har gitt en muntlig oversikt over forskjellige ting som lå til behandling eller var behandlet i utenriksdepartementet. Omstendigheter som er Stortingets medlemmer bekjent har gjort at denne redegjørelse i år kommer noget sent. Det sier sig også at den for mitt vedkommende vil få en noget upersonlig karakter, idet jo de fleste av disse ting som her refereres er foretatt og skjedd under ledelse av en annen chef enn den nuværende i utenriksdepartementet. Ikke desto mindre har jeg ment at det vilde være av interesse at en slik oversikt blev gitt.

Meget av det som her refereres - kanskje det meste - kunde vært sagt for åpne dører, og jeg har alvorlig overveiet, om det ikke var riktig å gi den redegjørelse for åpne dører; men det er visse ting i beretningen som det ikke er heldig å legge frem for åpne dører; og som dog spiller en såvidt stor rolle at Stortingets medlemmer bør være kjent med det. Det er givet at beretningen, om den skulde fremlegges for åpne dører, vilde få en noget annen karakter, den vilde bli av mindre interesse på mange måter enn den kan bli når den fremlegges for lukkede dører. Stortinget kan da siden under konferanse med utenriksministeren bestemme i hvilken utstrekning den kan eller bør offentliggjøres. Som sagt, det meste av det kunde meget godt gis offentlig, men enkelte ting - og det er ting av ganske

¹ Gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

stor interesse - gjør det ønskelig at meddelelsen behandles for lukkede dører, og det er derfor jeg har anmodet presidentskapet om at så skjer.

Det som jeg vil begynne med er den arktiske interessesfære, det er de spørsmål som stadig er oppe til diskusjon og behandling i utenriksdepartementet vedkommende våre interesser i og ved og omkring Norske-havet. For to av disse spørsmåls vedkommende, nemlig Jan Mayen og Svalbard, vil der foreligge redegjørelse for Stortinget; for Jan Mayens vedkommende foreligger allerede en sådan, og for Svalbards vedkommende vil den årlige beretning komme, så jeg skal ikke bruke tiden til å gå inn på disse to spørsmål nu. Men et tredje spørsmål som skal nevnes er Grønlands-spørsmålet, og da blir det jo spesielt Vest-Grønland det dreier sig om. Grønlands-spørsmålet har jo i de senere år konsentrert sig om de interesser som for vårt vedkommende samler sig i havet utenfor Vest-Grønland, hvor vi har store økonomiske interesser, og hvor det forhold at Vest-Grønland praktisk talt er lukket land legger våre bedrifter, ikke avgjørende vanskeligheter, men dog betydelige vanskeligheter i veien. Den omstendighet at våre fangstmenn ikke kan søke land hvor de vil, er ikke bra, og i lang tid har jo saken vært oppe. Antallet av havner som er åpne er nu blitt utvidet fra tre til fem, men der er allikevel adskillig tilbake å ønske. Som det blev meddelt Stortinget ifjor, blev der sendt to fangstmenn - ishavsskipperer - fra Ålesund ned til et møte i Kjøbenhavn, hvor de i april 1927 drøftet forholdene. De hadde flere sammenkomster med de danske Grønlandsmyndigheter og redegjorde overfor disse for de praktiske vanskeligheter hvorunder den norske fiskeri- og fangstbedrift lever langs Grønlands kyst og pekte herunder på de innrømmelser som det vilde være av særlig interesse å opnå. Disse to fangstmenn gav, da de kom hjem, meddelelse om resultatet av sin reise, og der blev derefter fra norsk side tilstillet den danske regjering en note, hvori de norske ønsker sammenfattes til: At Godthaabs havn blir åpnet og at der såvel i Godthaabs havn som i de tidligere åpne havner Fredrikshaab, Sukkertoppen, Holstensburg, Godhavn og Upernivik må bli adgang til vannfylling, kull- og oljefylling, kjelsjau m.v. At der må bli adgang til omlastning av fiskeprodukter og nødvendige rekvisita fra et fartøi til et annet og at der gis adgang til nødvendig liggetid i havn såvel for fiske- som eventuelle transportfartøier, samt at der gis adgang til å kjøpe lodde til agn. Nogen tid efter fikk vi den danske regjeringens svar, hvorav det fremgår at den danske regjering anser ønsket om åpning av Godthaab havn fyldestgjort ved at en annen havn i samme distrikt, den såkalte "Færinger havn", er blitt åpnet for vannfylling til drikkebruk. For de øvrige posters vedkommende anføres at de gjeldende lover kun gir adgang til innrømmelser for bestemte skib og kun efter forut for hvert tilfelle inngitt ansøking. En eventuell imøtekommelse av de norske ønsker vilde derfor kreve en endring i den gjeldende lovgivning som ikke vilde finne støtte hverken hos de grønlandske landsråd eller i den danske riksdag. Forøvrig uttrykker den danske regjering sin "Beredvillighed til stedse at imødekomme alle saadanne Ønsker fra norske Fiskere, som med den videst mulige Forstaaelse af Bestemmelsernes Ord kan forenes med den gældende Lovgivning."

Man vil forstå at svaret kan ikke karakteriseres som tilfredsstillende, og det sier sig selv at den norske regjering ikke slipper denne sak, selv om man ikke tør si at forhåpningene om å nå et for Norge gunstig resultat er særlig store. Det som vel volder de største vanskeligheter på dansk side er den omstendighet at en åpning her for norske fangstmenn og fiskere vilde bety en åpning for alle nasjoner, idet alle nasjoner har mestbegunstigelsestraktater med Danmark.

Et annet spørsmål som skal nevnes i forbindelse med våre arktiske interesser er spørsmålet om Sverdrups øer nord for Kanada. Forholdet er at den annen norske polarekspedisjon med "Fram" under kaptein Otto Sverdrups ledelse i 1898-1902 opdaget og kartla visse øer i det arktiske område nord for Kanada, nemlig "Axel Heibergs ø", "Ellef Ringnes ø", "Amund Ringnes ø" og "Kong Christians ø". Øene har ikke senere vært besøkt av norske opdagelsesreisende. Av forskjellige publikasjoner utgitt av kanadiske regjeringsmyndigheter i de senere år fremgår det at den kanadiske regjering synes å betrakte disse øer som kanadisk område, idet de ligger innenfor den sektor som fra Kanada strekker sig nordover og som Kanada har søkt å annektere. Etterat saken hadde vært gjort til gjenstand for inngående undersøkelser fra departementets side blev generalkonsulatet i Montreal instruert om å rette en skriftlig forespørsel til den kanadiske regjering om hvilken hjemmel denne mente sig å ha for å la anneksjonen omfatte også Sverdrups øer. Sådant henvendelse blev av generalkonsulatet gjort 12. mars 1925. Noget svar er ennå ikke mottatt, tiltross for at generalkonsulatet gjentagne ganger har bragt saken i erindring overfor de kanadiske myndigheter. Det kan være tvilsomt om der foreligger grunnlag for en direkte protest mot de kanadiske anneksjonsplaner forsåvidt angår disse øer; men vi har med vår note tilsiktet å understreke de norske interesser, forat disse norske interesser kan bli tilgodesett - om mulig fortrinnsvis tilgodesett - hvis de gjør sig praktisk gjeldende. Denne vår henvendelse til Kanada har visselig hatt sin innflytelse på den kanadiske regjering; for den kanadiske regjering har gjennom visse tiltak understreket Kanadas suverenitet over øene. Bl.a. er kanadiske statspolitipatruljer (Royal Canadian Mounted Police) blitt sendt opover, og Kanada oprettholder på denne måte et ikke helt ueffektivt opsyn over disse øer, vesentlig formodentlig av interesse for viltskinnfangsten. Vi har imidlertid ikke sloppet saken, og for kort tid siden anmodet utenriksdepartementet generalkonsulatet i Montreal om å avlevere en ny note til den kanadiske regjering med meddelelse om at Norge forbeholder sig enhver rett som tilkommer oss efter folkeretten i forbindelse med disse øer. Dette spørsmål om suvereniteten over de kanadiske øer står i en viss sammenheng med spørsmålet om suvereniteten over Bouvetøya, som jeg straks skal komme til.

Jeg går nemlig nu over fra den arktiske interessesfære til antarktisk, hvor vi har - som alle vil vite - overmåte store interesser gjennom den hvalfangst som der drives, både knyttet til konsesjonerte stasjoner og ukonsesjonert gjennom den såkalte pelagiske fangst. Også her har vi allerede tidligere hatt direkte politiske interesser å vareta, idet Storbritannia på tilsvarende måte som Kanada gjorde et fremstøt likeoverfor

landområder hvor Norge vitterlig hadde vært nr. 1. Det var i august 1923, da legasjonen i London innberettet, at den britiske regjering ved "Order in Council" av 30. juli s.å. hadde erklært området mellom 160° østlig lengde og 150° vestlig lengde, sønnenfor den 60de breddegrad, for britisk område under navn av "The Ross Dependency". Av nevnte regjeringsdekret fremgikk det, at den nye besiddelse i administrativ henseende skulde være underlagt Ny Zealands guvernør, som bl.a. skulde ha myndighet til på den britiske regjeringens vegne å utstede konsesjoner for land og for fangst innen området. Omtrent samtidig innberetter generalkonsulatet i Melbourne, at den nyzealandske regjering hadde erklært, at den vilde gjøre alle fangst- og fiskerettigheter innen den nye besiddelse avhengig av license.

Det fremgikk ikke helt klart av dekretets ordlyd, hvilke områder var ment å skulle innbefattes i den nye besiddelse. At kystlandet på begge sider av Rosshavet - nemlig Edward VII's Land i øst og Victoria Land i vest - og disses territorialfarvann samt hittil kjente øer i Rosshavet var innbefattet kunde der ikke være tvil om. Derimot kunde det ikke sies å være på det rene, om det samme var tilfelle med den store isbarrière (Ross-barrièren) som begrenser Rosshavet i syd, og det sønnenfor liggende land like til Sydpolen, samt mulige hittil ikke opdagede øer i Rosshavet utenfor kystlandenes territorialgrense. At det hadde vært meningen å annektere det åpne Rosshav - et hav omtrent dobbelt så stort som Nordsjøen - måtte ansees som utelukket.

Utenriksdepartementet fant, at denne anneksjon berørte eller kunde komme til å berøre norske interesser og at dens rekkevidde burde nærmere undersøkes. For det første er det jo så, at Rosshavet efter samstemmige uttalelser fra folk som har vært dernede er usedvanlig rikt på hval og dernæst var det innenfor det i dekretet nevnte område at Roald Amundsen i 1911 foretok sitt fremstøt mot Sydpolen. Hvis det derfor var meningen at anneksjonen, til tross for at der ikke fastsattes nogen grense mot syd, skulde omfatte landet mellom de nevnte lengdegrader helt til Sydpolen, så vilde landet på begge sider av Amundsens rute til Polen bli innbefattet i The Ross Dependency. Amundsen heiste som bekjent som første mann på Sydpolen det norske flagg der i desember 1911, erklærte området for norsk besiddelse og gav det navnet Haakon VII's Vidde. Dette har Roald Amundsen bekreftet i skrivelse til departementet av 12. desember 1923.

Efterat sakens forskjellige sider var gjort til gjenstand for nærmere undersøkelser og forelagt de interesserte til uttalelse, tilstillet legasjonen i London efter departementets instruksjon under 24. februar 1925 det britiske utenriksministerium en note, hvori der på den norske regjeringens vegne blev tatt forbehold såvel hvad angikk mulig ennu uopdagede øer innen området, som hvad angikk det av Amundsen annekterte område omkring Sydpolen og landet på begge sider av hans rute fra isbarrièren til Polen (Dronning Mauds fjell, etc.). Det tilføiedes i noten, at omenn det for tiden ikke var den norske regjeringens hensikt å hevde suverenitet til de nevnte områder, så var den av den opfatning, at opdagelsen og besiddelsestagelsen av disse dannet grunnlaget for en

prioritetsrett til mulig senere erhvervelse i overensstemmelse med folkeretten.

I en note av 3. november 1925 besvarte det britiske utenriksministerium den norske henvendelse. Det fremholdes heri, bl.a. at The Ross Dependency strakte sig like dit hvor de nevnte 2 lengdegrader møttes, nemlig ved Sydpolen. Roald Amundsens anneksjon blev nektet anerkjent, idet det fremholdtes, at Sir Ernest Shackleton allerede 3 år før Amundsen, nemlig i januar 1909, hadde nådd et punkt på Sydpolplataet ca. 20 engelske miles fra Sydpolen, og da tatt hele plataet i besiddelse for Storbritannia. Forøvrig inneholder noten ikke nogen imøtegåelse av vårt forbehold om, at mulige uopdagede øer innen The Ross Dependency ikke kunde omfattes av dekretet av 30. juli 1923.

Hvad man fra norsk side hadde ønsket var å si fra og gjøre opmerksom på norsk innsats og norske rettigheter, - uten at saken egentlig var tenkt forfulgt videre eller satt på spissen, hvis ikke da positive interesser skulde kreve det.

I løpet av 1926 viste det sig imidlertid en voksende interesse for hvalfangst i Rosshavegnene. Ikke bare det nystiftede selskap "Polaris" aktet å fange der, men det forlød, at andre nye selskaper var under opseiling. Utenriksdepartementet fikk også en henstilling fra interessert hold om, at der for Edward VII's Lands vedkommende måtte bli tatt forbehold overfor den britiske regjering på samme måte som det tidligere var blitt gjort forsåvidt angår andre punkter i dekretet av 30. juli 1923. Under disse omstendigheter instruerte utenriksdepartementet legasjonen i London om å tilstille det britiske utenriksministerium en ny note, hvori det fremholdtes, at den norske regjering går ut fra, at den britiske anneksjon av det område, som kjennes under navnet "The Ross Dependency", ikke omfatter den store isbarrière, samt om at den norske regjering er av den opfatning, at Norge i betraktning av daværende løytnant Prestruds besiddelsestagelse i 1911 har et prioritetskrav med hensyn til suvereniteten til King Edward VII's Land, yderligere om at Norge ikke kan innrømme, at Sir E. Shackletons marsj til 88° 23' syd i 1909 danner en basis for britisk krav på suverenitet over polplataet, hvorimot Amundsens besiddelsestagelse m.v. i 1911 gir Norge en prioritet til høihetskrav over dette område samt til territoriet på begge sider av Amundsens rute. Denne note blev avlevert den 13. mai 1927. Den britiske regjeringens svar foreligger i en note til legasjonen i London av 9. desember sistleden, og er avvisende. Amundsens og Prestruds besiddelsestagelse som førstemann henholdsvis på Sydpolområdet og Edward VII's Land nektes akseptert, og begge områder samt isbarrièren hevdes som britiske områder. Begrunnelsen for dette er visstnok temmelig svak, og det er meget tvilsomt, om Storbritannias påstand folkerettslig kan oprettholdes. Det sier sig selv, at utenriksdepartementet med denne stillingtagen likeoverfor de britiske anneksjoner ikke har ønsket nogen strid med Storbritannia; men det har simpelthen ment, at til varetagelse av norske interesser og for å understreke deres betydning var det ganske nødvendig, at vi sa fra og gjorde opmerksom på, hvorledes norsk opfatning var, og hvad der var Norges stilling til disse egne. Det har vært ganske nødvendig,

ikke minst på grunn av den erfaring, vi tidligere har, og med fremtiden for øie, at Norge her holdt frem den rett, vi mener det har. Det har jo vist sig, at disse strøk her er av den aller største økonomiske interesse, og nettop den virksomhet som knytter Norges navn til disse strøk, har hatt voksende betydning i de siste år. Den har også henledet internasjonal oppmerksomhet på forholdet, og der er ikke liten sannsynlighet for, at disse spørsmål om hvalfangsten, fangstens utvikling, fredningsproblemer og lignende kan komme frem til internasjonal avgjørelse en god dag, så sant som de allerede nu er under internasjonal drøftelse. Derfor har man funnet det nødvendig, at Norge, så langt som vår rett tilsier det, understreker sitt internasjonale forhold til disse strøk.

Det er også i slekt med dette, at anneksjonen av Bouvetøya har funnet sted. Det var i august 1927, at utenriksdepartementet mottok en meddelelse fra konsul Lars Christensen, Sandefjord, om, at han hadde til hensikt i den nærmeste fremtid å sende selfangeren "Norvegia" til de antarktiske farvann, fra Bouvetøya og vestover, for å studere dyrelivet, (spesielt hvalene og deres ernæringsforhold) i disse egne. Han oplyste, at 4 norske videnskapsmenn i den anledning var knyttet til ekspedisjonen. Han tilføiet, at ekspedisjonen ventet også å kunne gjøre landstigning på steder, hvor der før ikke har vært folk, og derved søke å forbedre kartene over disse strøk. I tilslutning hertil anmodet konsul Christensen om fullmakt til å instruere "Norvegia"s kaptein om å ta eventuelt tidligere ubetrådt land og tilhørende fangstrettigheter i besiddelse på Norges vegne. Efter at saken hadde vært behandlet i regjeringskonferanse gav utenriksdepartementet konsul Christensen den begjærte fullmakt, idet man understreket, at bemyndigelsen selvfølgelig kun gjaldt land, som tidligere ikke måtte være blitt okkupert i folkerettslig gyldige former av noget annet lands regjering. I skrivelse til utenriksdepartementet av 2. desember 1927 meddelte konsul Christensen, at han hadde mottatt telegram fra "Norvegia"s fører, kaptein Horntvedt, om at Bouvetøya var blitt okkupert den 1. samme måned, og at depot var blitt nedlagt og det norske flagg heist. Konsul Christensen tilføiet, at såsnart han mottok skriftlig rapport, skulde denne bli tilstillet departementet.

Bouvetøya er beliggende på 54° 26' sydlig bredde og 3° 24' østlig lengde, sydvest for Sydafrika. Den opgis å ha et flateinnhold av ca. 30 engelske kvadratmiles, og å være for det meste snedekt. Den blev først opdaget av franskmannen Bouvet de Lozier i 1729; men han var ikke i land på øen og gjorde ikke, såvidt vites, krav på den for Frankrike. Der foreligger senere forskjellige beretninger om engelske fangstbåter, som mener å ha sett Bouvetøya. Den engelske opdagelsesreisende Sir James Ross, som selv lette efter øya i 1843, citerer i sin reisebeskrivelse journalutdraget til kaptein Norris, en engelsk selfanger, som i 1825 var i disse områder og fant to øer. Norris kalte den ene Liverpool Island og den andre Thompson Island. Han landet på en av disse øer og tok den i besiddelse for den britiske krone. Ross citerer ikke hele journalutdraget, og sier ikke uttrykkelig, på hvilken øy landingen foregikk; men sammenhengen skulde synes å tyde på, at det var Thompson Island. Den tyske oceanografiske ekspedisjon med "Valdivia" i

1898 fant atter øya, men greide ikke å lande. I beretningen herom citeres også et utdrag av kaptein Norris' journalutdrag fra 1825, og det skulde herav synes å fremgå, at det var Liverpool Island, som denne landet på og tok i besiddelse. "Valdivia"s kaptein synes imidlertid ikke å ha hatt full tillit til Norris' journalutdrag, og tror bl.a. ikke noget større på Thompson-øyas eksistens.

I et telegram til pressen av 18. januar 1928 omtales det, at firmaet Johan Rasmussen & Co., Sandefjord, av det engelske kolonialdepartement hadde fått enerett til å benytte Bouvetøya og Thompson-øya som basis for fangst. Det fremgikk herav, at den engelske regjering gikk ut fra, at også førstnevnte øy var britisk. Departementet fant nu telegrafisk å burde instruere legasjonen i London om å underrette det engelske utenriksdepartement om den konsul Christensen gitte bemyndigelse og den av "Norvegia"-ekspedisjonen foretatte okkupasjon. Sådanne meddelelse blev tilstillet Foreign Office i note fra legasjonen av 19. januar 1928.

Det fremgår at utenriksdepartementet på grunnlag av de kjennsgjerninger som da forelå var av den opfatning at Bouvetøya ikke tidligere var okkupert i behørlige former av nogen stat. Departementet støttet sig bl.a. til et verk utgitt i 1927 av en anerkjent engelsk geograf, Dr. Rudmose Brown, angående polardistriktene, hvori Bouvetøya betegnes som uokkupert ("An unclaimed Island in the southern ocean is the tiny icecovered and wholly useless Bouvet-Island") - altså: en uhevdet øy i Sydhavet er den lille isbedekkede og helt nytteløse Bouvetøy. Det heter her videre at "Liverpool og Thompson Island var opdaget av selfangeren Norris å være blitt opdaget i 1825. Norris tok dem i besiddelse uten bemyndigelse for Storbritannia".

Den 13. februar i år meddelte så den britiske sendemann i Oslo utenriksdepartementet i en note at han var instruert av sin regjering om i forbindelse med "Norvegia"-ekspedisjonen å minne om den diskusjon vedrørende de antarktiske områder som fant sted på rikskonferansen i London i 1926, og å oversende et avtrykk av referatet av denne diskusjon, hvori var inntatt en fortegnelse over de områder på det antarktiske kontinent som betraktes som britiske som følge av opdagelse av britiske borgere. Blandt disse områder er ikke Bouvet. Hensikten med denne meddelelse, het det, var ønsket om å undgå risikoen for forviklinger som måtte opstå ved at "Norvegia"-ekspedisjonen måtte foreta handlinger uten å være bekjent med at pågjeldende områder var britiske.

Utenriksdepartementet var tidligere blitt bekjent med rikskonferansens diskusjoner om saken, og den britiske legasjons meddelelse om saken inneholdt forsåvidt intet nytt.

Legasjonen i London mottok så den 16. februar en note fra Foreign Office, hvori det fremheves at Bouvetøya blev okkupert av kaptein Norris i 1825 og at den britiske regjering anser denne besiddelsestegelse for å være gyldig, og at den må være almindelig kjent. Den britiske regjering forbeholder sig derfor formelt alle rettigheter i forbindelse med øya.

Der er ikke ennu offisielt svart på denne note. Meddelelsen om Bouvetøyas okkupasjon blev gitt den forsterkede konstitusjons- og utenrikskomite like efterat Stortinget var

trådt sammen, av stats- og utenriksminister Lykke. Den norske sendemann i London, Vogt, var i forrige uke hjemme i Norge, og han fikk instruksjoner om like over for den britiske utenriksminister Sir Austen Chamberlain å fremholde det norske syn, hvilket var nødvendig, fordi Sir Austen i en samtale med Vogt like før denne reiste til Norge nokså sterkt var kommet inn på dette spørsmål og i ikke helt milde toner hadde bebreidet den norske regjering at den hadde foretatt et skritt som dette hvor det gjaldt land som han mente den norske regjering burde vite var britisk. Vogt skulde like over for den britiske utenriksminister sterkt fremholde at selvfølgelig var den norske regjering i helt god tro, da den annekterte den Christensenske okkupasjon og at den mener at folkerettslig står okkupasjonen av Bouvetøya godt.

Personlig vil jeg si at hele denne Bouvetøy-sak ikke tiltaler mig. Jeg liker den ikke. Jeg tror ikke det er av de kloke fremstøt, og jeg tror at fordelene og utbyttet av den ikke egentlig blir noget å skryte av. Men det er skjedd, og det er ganske gitt at den norske regjering her må hevde den norske rett og de norske interesser så langt som gjørlig. Men jeg har hele tiden i forbindelse med Bouvetøya spurt mig selv, om det er klok politikk å innlate sig på ting som man igrunnen må vite vil virke irriterende på Storbritannia, og mitt svar er at det er ikke klok politikk. Som sagt: folkerettslig tror jeg nok at Bouvetøya står ganske bra. Jeg sier ganske bra, for det viser sig nemlig at Storbritannia langt fremover i 20-årene stadig - om ikke ofte, så iallfall stadig - i visse skrifter har gjort opmerksom på at Bouvetøya var engelsk. Der tales ofte om 2 øer i dette strøk. Men for øieblikket finnes der visstnok bare en. Og jeg vilde ikke være så bedrøvet om også denne forsvant.

Der er imidlertid en omstendighet som gjør Norges stilling argumentmessig ganske sterk. Og det er nettop det foran nevnte forhold med de kanadiske Sverdrupsøer. Ti for de kanadiske Sverdrupsøers vedkommende forholder det sig jo vitterlig slik at det var Norge som okkuperte og kartla disse øer, heiste flagg, gav dem navn og det på en ganske annen effektiv måte enn den, hvorpå Norris eller nogen englender nogensinne har okkupert Bouvetøya. Det står ganske fast. Derfor kan det meget vel argumenteres slik at hvis Bouvetøya er britisk, fordi kaptein Norris i 1825 besatte denne øy uten at nogen engelskmann nogensinne siden har vært i land der, så er selvfølgelig Sverdrupsøene i langt høiere grad norske. Men politisk vil jo det føre til at vi foruten Storbritannia også får Kanada på halsen, og å komme i tvist med begge disse makter om disse øyer synes ikke jeg er så lystelig, så meget mere som vi jo på annet og fredelig område har overmåde store interesser som krever den største opmerksomhet, den største varsomhet, den største dyktighet hos det norske utenriksstyre, forat vi skal kunne nå frem til tilfredsstillende, praktiske løsninger. Jeg behøver bare i denne forbindelse å nevne den rolle, som hvalfangsten i Sydhavene spiller. Og man må huske på, at for hvalfangstens vedkommende dér er våre interesser iallfall idag i nokså stor utstrekning knyttet til britiske konsesjoner. Jeg behøver ikke gå så meget inn på dette hvalfangstspørsmål, for det har jo Stortinget tidligere fått høre endel om, og konstitusjons- og utenrikskomiteen er her særdeles vel

orientert. Der er imidlertid så mange nye medlemmer av Stortinget i år, at jeg må, omenn flyktig, berøre det. Forholdet er jo det, at en hel rekke, de aller fleste av våre hvalfangstselskaper er knyttet til stasjoner i den sektor av Sydhavet, som kalles The Falkland Islands Dependencies. Her har våre stasjonære selskaper i mange år hatt konsesjoner, enten license for en kortere eller lease for en lengere årrekke. Spørsmålet om havets utnyttelse til hvalfangst er blitt stadig mere brennende i de siste år, efterhvert som hvalfangsten har tatt til, og beskatningen av hvalen er blitt større. Særlig synes stater, som ikke direkte er interessert i fangsten å føre sterke ord i dette spørsmål, og der er kommet ganske alvorlige og mangeartede beklagelser over den store fangst, som drives av nordmenn i Sydhavet. Storbritannia har her fulgt en bestemt politikk. Det har vært meget interessert i å gi konsesjoner til fangstselskaper som praktisk talt alle har vært norske. - Selvfølgelig vilde Storbritannia heller gi konsesjon til engelske, men som det hele ligger an har norske selskaper hatt ledelsen og de har fått konsesjoner og konsesjonene fornyet. Avgiftene har visstnok efterhvert blitt forhøiet, men i det store og hele er alt gått bra. Storbritannia har dog alltid ønsket en viss begrensning med hensyn til disse konsesjoner ut fra den politikk, at fangsten ikke måtte overdrives for at den til gjengjeld skulde bli kontinuerlig, noget som selvfølgelig også måtte ligge i norske hvalfangeres interesser. Så optrer imidlertid det første pelagiske selskap i større stil - den pelagiske hvalfangst er jo ikke noget nytt, det fremgår med all tydelighet av dr. Ræstads interessante bok; men her optrer den moderne pelagiske hvalfangst med store, veldige flytende kokerier for første gang. Og det er ikke tvil om, at Storbritannia er blitt noget nervøs ved, at denne fangst optrer på et felt, hvorover det selv hittil har hatt herredømme. Det kan være to interesser, som gjør sig gjeldende; det kan være den rent zoologiske, at hvalen derved vil bli for sterkt beskattet, og det kan også være den mere egoistiske, at det er utsikt til, at konsesjonene ikke fremtidig vil ha den samme interesse, og at derfor avgiftene skal falle vekk, eller det kan være begge tilsammenlagt, og det siste er vel det sannsynligste. Nok er det, Storbritannia sendte en stor ekspedisjon, den såkalte "Discovery-ekspedisjon" for å undersøke hvalens liv og levnet, og samtidig nærmet det sig Norge med spørsmål om muligheten av en felles optreden til beskyttelse av hvalen i disse strøk. Dette spisset sig til til et slags halvoffisielt forslag, som gikk ut på, at strøket omkring The Falkland Islands Dependencies - altså bare denne sektor, bare den, jeg understreker det, for jeg skal straks komme til, at der synes å være utvidelseslyster med hensyn til dette spørsmål - at denne sektor omkring The Falkland Islands skulde ved en overenskomst mellom Norge og Storbritannia fredes, det vil si ikke totalt fredes, men fangsten skulde begrenses på den måte, at Storbritannia gav konsesjon til de nu eksisterende selskaper, som var dernede, for en viss rekke av år, 5 eller 10, og samtidig skulde Norge på sin side i den tid denne overenskomst varte, eller i den tid denne overenskomst ikke blev forstyrret av fremmed flagg - for fremmed flagg kunde jo bryte den, hvor

det gjaldt pelagisk fangst - i den tid skulde Norge binde sig til, at ingen fikk fange i dette strøk uten også norsk konsesjon, og sådan konsesjon skulde ikke gis til flere pelagiske selskaper enn det som allerede drev i dette strøk. Det var i korte trekk grunnlaget for den overenskomst, som det var tale om. Dette spørsmål blev drøftet meget inngående i begynnelsen av 1927 mellem utenriksministeren og konstitusjons- og utenrikskomiteen, og resultatet var, at man besluttet å gå til forhandling med Storbritannia om dette spørsmål og la de forhandlinger ledes av Norges sendemann i London, Vogt. Den norske regjering gikk ikke så langt, at den fremsatte noget forslag, men den innbød den britiske regjering til å komme med forslag, idet den tydelig gav tilkjenne, at et forslag av den art som her skissert vilde bli akseptert av den norske regjering. Om det forslag var blitt til virkelighet, vilde det altså ha medført, at denne sektor vilde være forbeholdt i de år, som overenskomsten omfattet, vesentlig norsk hvalfangst alene, men uten nogen mulighet for utvidelser i den tid. Imidlertid førte ikke forhandlingene med Storbritannia frem. Det viste sig nemlig at Storbritannia, som visstnok selv hadde antydnet en sådan ordning, da det kom til stykket ikke hadde samme interesse som oprinnelig for den, hvad nu enn grunnen måtte være. Sannsynlig har grunnen vært - mange tegn tyder på det - at et nytt spørsmål har meldt sig for den britiske regjering. Det er Rosshavet, som jeg tidligere har meddelt ligger syd for Ny-Zealand og under Ny-Zealands guvernør. Ny-Zealands interesser hevdet av dets representant i London, har ført til at Storbritannia har forstått, at hvis det sluttet en overenskomst med Norge om Falkland Islands Dependencies, vil Ny-Zealand ha en lignende overenskomst om sitt Dependency, Rosshavet. Og når man vet hvor nervøs, hvor tiltagende nervøs den britiske regjering er likeoverfor sine store koloniers eller Dominions meninger, vil det ligge meget nær å tro, at denne Ny-Zealands ivaretagelse av Rosshavets interesser har gjort at nogen overenskomst av den art som nevnt ikke har kunnet bli til virkelighet. Sikkert er det, at i de forhandlinger eller drøftelser - samtaler nærmest - som fant sted utover høsten, kom den britiske representant stadig tilbake til spørsmålet om Rosshavet og sa, at Rosshavet måtte være med, og understreket at det hele hadde voldt og voldt større og større vanskeligheter. Nu, Rosshavet lå helt utenfor den oprinnelige tanke. Det å ta Rosshavet med kunde naturligvis praktisk løses, idet man kunde si at så og så mange pelagiske selskaper skal fange i Rosshavet og dermed skal det bli. Men det å ta Rosshavet med medfører store betenkeligheter av prinsipiell art; for i et havstykke, hvor fangsten vesentlig er knyttet til stasjoner tilhørende Storbritannia, vil en overenskomst i virkeligheten bli gjensidig; det er en ganske annen sak med en overenskomst for et område hvor størstedelen er det åpne hav. Nu, noget forslag fra britisk side fremkom ikke, og resultatet av det hele, da sendemann Vogt kom hjem til Norge, var, at forhandlingene stod stille. Det kan naturligvis sies, at hvis Storbritannia vilde komme med forslag utelukkende om Falkland Dependency, var den norske regjering nokså sterkt bundet. Men det later ikke til at man kan håpe på eller frykte for et sådant forslag, - man vil velge ordene enhver efter sin

smak, - og det kan være ganske bra for det viser sig at det hersker den største uenighet blandt hvalfangstens egne menn om dette spørsmål. Den pelagiske hvalfangst har vunnet større og større tilslutning, meget store kapitaler er nu lagt ned i disse veldige flytende kokerier, og den pelagiske hvalfangsts menn står helt imot tanken om en overenskomst med Storbritannia, selv hvor det gjelder bare Falkland Islands Dependencies. De mener at enhver overenskomst av den art kan medføre følger som i sine konsekvenser kan bli til skade for den pelagiske hvalfangst og vår hvalfangst overhode. Jeg tør ikke uttale mig om riktigheten av dette, jeg bare konstaterer faktum, men det sier sig selv, at når bedriften så å si faller i to deler, hvor den ene står sterkt imot den annen, er den norske regjeringens handleevne på dette område foreløbig lammet. Vi kan vanskelig slutte en overenskomst med Storbritannia som skal være til fordel for en av våre største bedrifter, når den skal bli møtt med uvilje av en stor del av bedriftens egne menn. Jeg kan ikke si at forhandlingene med Storbritannia er innstillet, for de pågår på en måte; man kan si at man når som helst venter å høre fra Storbritannia om dem, men nogen sannsynlighet for at de vil føre frem er det ikke. Man må dog derfor neppe tro at hvalfangstspørsmålet i Sydhavene eller i det åpne hav vil bli en lukket bok for norsk utenrikspolitikk. Jeg har en følelse av at det spørsmål vil melde sig igjen og da kanskje i former som vi ikke synes er gode. Det er nemlig, som allerede nevnt, adskillig som tyder på at man vil ta spørsmålet op til løsning internasjonalt, og jeg har alltid sagt at det vilde være en stor fordel om vi i slike internasjonale forhandlinger stod hånd i hånd med Storbritannia og ikke kanskje stod alene.

Hvad nu fornyelse eller forlengelse av de britiske konsesjoner for landstasjonenes vedkommende angår, er det gitt at sådan som saken nu ligger an vil selskapene måtte underhandle - som de alltid har gjort - direkte med Colonial Office herom, idet de selvfølgelig i formell henseende vil få all den støtte av utenriksdepartementet som de måtte behøve.

Det er et par spørsmål til som jeg skal ta ganske kort. Det er spørsmålet om sjøterritoriet. Som man vet, har det også efter at forhandlingene mellem Norge og Storbritannia var avsluttet i 1925 vært under lang og omhyggelig behandling fra norsk side, og der blev i 1926 nedsatt en kommisjon som skulde avgi forslag til optrekning av sjøgrensen; denne kommisjon vil antagelig kunne avgi sin innstilling i nær fremtid. En nøiaktig fastsettelse av hele vår sjøgrense vil også styrke vår posisjon i konflikter angående opbringelse av fremmede smuglerfartøier og trålere. Det har i flere tilfelle i disse saker vist sig uheldig at sjøgrensen ikke er optrukket i detalj langs hele kysten. Også folkeforbundet har som bekjent, under arbeidet med en skrittvis kodifikasjon av visse folkerettslige spørsmål optatt til drøftelse spørsmålet om sjøterritoriets utstrekning. I 1926 fikk regjeringen fra folkeforbundet oversendt et spørsmålsskrift om Norges stilling til disse spørsmål. Efter å ha forelagt saken for de øvrige interesserte, departementet og Stortingets utenriks- og konstitusjonskomite, meddelte utenriksdepartementet folkeforbundets generalsekretær at den norske regjering vilde finne det av stor betydning om det på

dette område kunde istandbringes en internasjonal overenskomst, men dette måtte skje under skyldig hensyntagen til de enkelte lands særlige forhold og hevdvunne rettigheter.

Utenriksdepartementet henledet oppmerksomheten på at Norge fra uminnelige tider har hevdet en grense for sjøterritoriet som aldri har ligget under 4 nautiske mil, mens den tremilsgrense som er antatt av en flerhet av stater, først er blitt fiksert i begynnelsen av det 19. århundre. Tremilsgrensen har overhode aldri vært anvendt i Norge, hvis lovgivning til enhver tid konsekvent og undtagelsesfritt har bygget på den hevdvunne nasjonale grense, og de betydelige interesser som knytter sig til den, tilsier at den heller ikke fremtidig oppgis.

Jeg vender nu fra sjøen tilbake til landjorden. Der har vi et spørsmål hvorom Stortinget har fått en hemmelig meddelelse, og det er arkivforhandlingene med Danmark. Man vil av den ha sett at det er kommet så langt at den komite som blev nedsatt her i landet til å forberede denne sak, praktisk talt er ferdig med sitt arbeid, og at dens resultat er oversendt fra kirkedepartementet til utenriksdepartementet, i hvis hånd altså saken nu ligger. Jeg har ikke inntrykk av at disse arkivmenn egentlig har samarbeidet som engler. Men de er da nådd til et slags resultat. Og spørsmålet er da hvad der videre skal gjøres. Saken har ikke vært drøftet i regjeringen, og da saken nu ligger hos utenriks- og konstitusjonskomiteen, ønsker vi å høre hvad den mener om saken før vi tar endelig skritt. Personlig tror jeg at det rette nu vilde være at saken optas til direkte forhandling med Danmark gjennom en dyktig og innsiktsfull forhandlingsleder. Og jeg kan ikke si annet enn at jeg tror at vi på denne måte skal nå frem til et tilfredsstillende resultat. Samtidig bør museumsspørsmålet som jo er nokså nært beslektet med dette, tas op til forberedende behandling her i Norge på samme måte som arkivsaken blev tatt op til utredning og undersøkelse, for at også den så snart som mulig kan presenteres til forhandling med Danmark. Vi har jo der de aller største interesser, og meget av det som idag ligger i danske museer hører hjemme og bør være i Norge. Men jeg har en følelse av at man så langt fra er ganske sikker på i hvilken utstrekning dette er tilfelle. Det er jo mange arter av museumsgjenstander det her gjelder, og det vil være påkrevet at man samarbeider sig her i Norge før man treder frem like overfor Danmark med positive krav. Jeg mener altså at arkivsaken og museumssaken ikke direkte skal kobles sammen. Selvfølgelig skal vi ikke like overfor Danmark legge skjul på at også museumsspørsmålet vil bli reist. Det har det aldri vært lagt skjul på. Men jeg tror at man skal søke å løse spørsmålene efter tur, og vi skal ikke vente med arkivsaken til museumssaken her hjemme er ferdig, men sette fart på arkivsaken, og så la museumssaken følge så snart den er moden.

Så har jeg til slutt en meddelelse å gi om vår voldgiftspolitik. Heldigvis foreligger der i år ikke noget så uhyggelig stridsemne som de nordiske voldgiftstraktater, og jeg kan derfor idag tale om ikke fullt så ophissende ting, nemlig vår voldgiftspolitik ganske i sin almindelighet. Og der er forholdet det at den delegasjon som vi hadde i Genf i høst, gjorde et meget sterkt og positivt fremstøt, så sterkt at det atter bragte Norge i spissen for den almindelige

voldgiftsbevegelse. Den norske delegasjons formann fremla - under tilslutning fra delegasjonens øvrige medlemmer - et forslag til en almindelig voldgiftskonvensjon. Det er ikke nødvendig å omtale dette i detalj, fordi det i nær fremtid vil bli behandlet i beretningen om Folkenes forbund, Stortingsmeddelelse nr. 3., og da vil det bli full anledning til å komme inn på det. Dette forslag blev fremlagt uten at det på forhånd hadde vært forelagt regjeringen, da den knappe tid ikke tillot det. Heller ikke hadde tiden tillatt et så grundig studium av utkastet at dette kunde bli helt tilfredsstillende, og det blev da også i Genf under kommisjonsbehandlingen rettet flere innvendinger mot det. Særlig blev det fra flere hold betegnet som en mangel ved det, at det for ikke-juridiske tvister kun gir anvisning på voldgift og ikke optar i sig forliksinstituttet, som i den senere tid har arbeidet sig stadig mer frem. Det var forsåvidt avvikende fra de nordiske voldgiftstraktater som jo inneholdt forliksinstituttet. Utenriksdepartementet har derfor i desember 1927 tilstillet folkeforbundets sekretariat et memorandum som tar hensyn til de innvendinger som kan reises mot det første utkast. I memorandumet uttales at til grunn for en generell overenskomst vil det være hensiktsmessig å legge den traktattype som er endelig utformet i Locarno og som er godtatt av Belgia, Frankrike, Polen, Tsjekkoslovakiet og Tyskland - med enkelte endringer.

Denne type sonderer mellem juridiske og ikke-juridiske tvister. De første henskytes til rettsavgjørelse, de siste til forliksbehandling ved en fast nevnd. Fører forhandlingene ved den faste forliksnevnd ikke til bileggelse av tvisten, skal de ikke-juridiske tvister efter Locarnotraktatene henvises til Rådet, som behandler dem overensstemmende med paktens art. 15. Ved den nye kollektive traktat kan der være grunn til her å gå et skritt videre ved å bestemme, at en enstemmig anbefaling av Rådet eller en enstemmig rådsuttalelse om at tvisten angår et indre spørsmål, skal være bindende for partene. Videre synes der grunn til å knytte en fakultativ bestemmelse til konvensjonen (gjeldende kun mellem de stater som undertegner bestemmelsen), hvorved partene forplikter sig til å gå med på - under forutsetning av gjensidighet - at ikke-juridiske tvister kan kreves henskutt til avgjørelse av voldgiftsdomstol (istedenfor til folkeforbundets råd), hvis forliksbehandlingen mislykkes. Voldgiftsdomstolen bør da sammensettes efter samme regler som de faste forliksnevnder. Endelig bør den kollektive konvensjon uttrykkelig reservere særlige forliks- og voldgiftsavtalers gyldighet, således at den i forholdet mellem parter som er bundet av sådanne, bare får anvendelse på tvister som faller helt utenfor særavtalenes ramme eller som - efter å være forgjeves forliksbehandlet - ikke i henhold til særavtalene kan kreves underkastet bindende avgjørelse. I siste fall bør kun konvensjonens regler om domstols- eller rådsbehandling komme til anvendelse.

Dette memorandum blev sendt til Genf. Samtidig sendte den svenske regjering inn et bestemt utformet forslag om generell voldgifts- og forliksavtale byggende på Locarnotraktatene, som den norske regjering i alt vesentlig kunde gi sin tilslutning. I dette spørsmål står altså de nordiske riker sammen i Genf om

fremme av almindelige og helt bindende voldgiftsavtaler uten nogen som helst undtagelse. Foruten dette rent generelle har der vært direkte forespurt den norske regjering om den i prinsippet har imot å inngå voldgiftsavtaler med enkelte land. Der har vært slike henvendelser fra Spania, fra Italia, fra Chile, fra Portugal og fra Russland. På alle har vi svart at vi i prinsippet ikke har noget imot å inngå slike avtaler og at vi er villig til å drøfte de forslag som måtte fremkomme.

Jeg tror dette kan være tilstrekkelig. Der kunde vel være andre spørsmål, men de springer ikke så sterkt frem i interessen at jeg synes det er nødvendig å ta dem med. Men hvis der fra enkelte hold her i denne sal skulde ønskes å rette direkte spørsmål til mig om saker i forbindelse med dette eller saker som man mener burde vært berørt, men ikke er berørt, står jeg selvfølgelig til tjeneste.

Hr. Kolstad inntok presidentplassen.

Lykke: Det vil tilgis mig at jeg kommer med nogen bemerkninger i tilknytning til stats- og utenriksministerens redegjørelse. Det var for det første dette om Vest-Grønland. Der synes jeg at det kom for lite frem at det danske svar dog var i formen meget imøtekommende, og at de beklager sig over at deres lovgivning og monopolet dessverre legger adskillig bånd på dem. Men de sier en ting som jeg mener har en stor betydning og som jeg tror, iallfall efter de muntlige konferanser som blev ført samtidig, at man kan tillegge meget stor vekt. Jeg har dessverre bare slutten her, men det er dette at "de gjeldende lover gir kun adgang til innrømmelser for bestemte skib og kun efter forut for hvert tilfelle inngitt ansøknings". Der har jeg det inntrykk at de danske nettop vil, for å imøtekomme Norge, benytte sig av dette at de har adgang til for enkelte ekspedisjoner, for enkelte norske fangstmenn å kunne gjøre innrømmelser. Det mener jeg er et meget langt skritt, vi har vunnet meget ved det, og jeg tror det skulde understrekes her i Stortinget. Jeg mener nemlig det er meget vanskelig for Danmark å gå lengere offisielt, av de hensyn statsministeren nevnte, og si til Norge at man skal få de og de særbestemmelser for Norge efter den måte Danmark har behandlet Grønland i det hele og forholdet til de øvrige makter. Men jeg tror der ligger nokså meget i det når de sier: "Forøvrig uttrykker den danske regjering sin "Beredvillighed til stedse at imødekomme alle saadanne Ønsker fra norske Fiskere, som med den videst mulige Forstaaelse av Bestemmelsernes Ord kan forenes med den gældende Lovgivning".» Disse ord, som den ærede stats- og utenriksminister ikke citerte, tilla jeg, da jeg fikk denne note fra den danske utenriksminister før jul, megen vekt. Vi har offisielt sagt at vi slett ikke er fornøiet med den. Den er sendt til de interesserte på Vestlandet, i Bergen og Ålesund, og naturligvis vil man der si at dette er for lite. Men jeg tror at der ligger en nokså stor imøtekommenhet der. Man må huske på at i grunnen er det en eneste nordmann, såvidt jeg vet, - jeg vet ikke om representantene fra fiskeridistriktene kan korrigere mig, - en eneste som i virkeligheten har drevet fangst og fiske på Vest-Grønland i år, og det har vært en nordmann som har drevet med engelsk kapital. Jeg tror ikke der

har vært andre der i år. Den interesse som virkelig fangstmenn fra Norge har der oppe, den tror jeg er tilgodesett iallfall i en vesentlig grad fra dansk side og vil bli det hvis de bare på forhånd sikrer sig de rettigheter man ønsker - naturligvis innenfor grensen av det de alltid hevder med hensyn til territorialen og kommunikasjoner med den grønlandske befolkning.

Får jeg angående Bouvetøya lov til å si, at når den ærede statsminister sa, at han slett ikke likte dette fremstøt, så er der jo noget som heter efterklokskap; det vil naturligvis være ganske kjekt å si idag, at jeg vilde ikke ha gjort det, jeg anser det som et uheldig fremstøt. Jeg for min del anser det absolutt ikke som et uheldig fremstøt. Og jeg har aldri tror jeg jeg kan si i de mange år jeg har sittet på Stortinget hørt en uheldigere bemerkning enn den som her kom fra representanten hr. Thommessen i møte for åpne dører, at vi hadde gjort en sådan bommert her og kjørt oss en stake i livet, og at vi ikke kjente til den ene og den annen beretning som forelå som kunde gjort oss kloke på forhånd. Jo, vi kjente det, men Ross' beretning om Norris' ekspedisjon stemmer ikke med Valdiviaekspedisjonens beretning. Og vi har - hvad også stats- og utenriksministeren innrømmet - gode argumenter her, særlig når vi ser hen til, hvorledes våre egne okkupasjoner som var tatt i besiddelse på en ganske annen formelt korrekt måte, er blitt behandlet av de land, som har makten på sin side. Man må huske på, at de interesser i Sydhavet for oss blir større og større for hvert år, og med hensyn til den interesse som legges for dagen av våre hvalfangere for å finne nye felter, så spiller jo også egeninteressen inn der. At vi i det felt, hvor Bouvetøya ligger, mellom Sydafrikas spiss og Sydpolen, er kommet inn på nye felter som vil ha den største betydning for norsk hvalfangst, derom er der ingen tvil. Det som gjorde, at denne sak blev offentliggjort eller fikk det forløp den fikk, at man ikke kunde avvente selve rapporten fra kapteinen, det var nettopp dette yderst uheldige, at en annen nordmann søkte konsesjon på Bouvetøya samtidig med at han vet eller iallfall burde vite, at en norsk ekspedisjon nettopp var på de farvann med fullmakt til å okkupere nytt land for Norge. Det var det forhold fra en norsk hvalfangers side som fremskyndet saken og gjorde, at det måtte handles med en viss hast. Den blev fremlagt i utenrikskomiteen, og meningene var naturligvis delte der som de var innen regjeringen; men jeg tror, at vi kan forsvare det som er gjort. Man kan ikke være så engstelig for å irritere - jeg har den største respekt for Storbritannia, og ønsker at Norge alltid må stå på god fot med Storbritannia, men vi kan ikke av den grunn se bort fra, at de felter det her gjelder, har Norge likeså stor interesse av som Storbritannia, på grunn av at Norge er det land som virkelig har forstått å sette den moderne hvalfangst i system. Og jeg er ikke sikker på, om ikke den ærede stats- og utenriksminister vil oppleve en behagelig overraskelse forsåvidt Bouvetøya angår. Jeg tror ikke, at engelskmennene vil holde så på en tvilsom okkupasjon av en øy, som heller ikke hvad beliggenheten angår stemmer med Bouvetøya.

Får jeg også lov til å si, at jeg er enig med den ærede stats- og utenriksminister i, at forholdene, de to motstridende

interesser - den pelagiske og den stasjonære hvalfangst - lammer i høi grad den norske regjerings handlekraft. Og jeg er også enig i, at vi vil kanskje oppleve, at her blir det internasjonale forholdsregler som kommer til å gripe inn og kanskje på en for oss ubehagelig måte. Saken er jo den, at den pelagiske hvalfangst er så uhyre kostbar, de ekspedisjoner som utstyres der, sluker så veldige summer, at der skal en stor fangst til for at ekspedisjonen skal lønne sig. Og at det vil føre til en suksessiv utrydning av hvalen, det er noget som ethvert menneske kan si sig selv. Hvalfangerne hos oss må begynne å tenke på, at det kanskje også i deres egen interesse gjelder å treffe forholdsregler i tide, sådan at vi ikke blir overrasket med, at andre treffer dem for oss og kanskje setter oss ut av spillet på et for oss yderst ugunstig tidspunkt.

Til slutt vil jeg få lov til å nevne arkivsaken, jeg hørte, at den ærede stats- og utenriksminister også var inne på den - den kommer jo til Stortinget og skal vel da sannsynligvis også behandles for lukkede dører. Stats- og utenriksministeren var inne på, at man skulde opta forhandlinger, men man skulde opta forhandlinger om arkivsakene alene og så skulde man her hjemme opta en undersøkelse om museumssakene, sådan at man senere hadde et forhandlingsgrunnlag for dem. Ja, der var to meget skarpe motsetninger i arkivnevnden nettop på det punkt der, og da det i min tid så ut som dette skulde bli stående ganske uløst, fordi ingen av disse vilde gi sig - de kom ikke videre - så henstillet vi til en av hver av partene, Koht og Kolsrud, å komme sammen og forsøke, om de kunde komme til enighet. De kom til enighet undtagen på et par punkter. Det ene av punktene er nettop dette, hvorvidt museumssakene skal skyves tilside, eller om de skal tas op samtidig. Jeg tror, at den ærede stats- og utenriksminister kanskje mener det samme som jeg her, jeg ber i så fall om undskyldning, men jeg tror ikke vi kommer forbi den motstand som reises fra norsk side, uten at den forhandlingskomite eller de forhandlere som skal føre saken fra norsk side, med en gang legger frem både arkivsaken og museumssaken, men på en sådan måte at museumssaken aldri må komme i veien for arkivsaken, for arkivsaken er heller ikke ferdig idag. Den forutsetter nemlig en inngående registrering av arkivsaker, som der hittil ikke har vært anledning til å gjøre. Der hadde vi også strid mellem de lærde, der vilde en del at vi ikke skulde opta forhandling nu, men gå til den danske regjering og be om lov til å opta registrering i danske arkiver av hvad navn nevnes kan, for senere å komme med våre krav. Det avviste vi med støtte av flertallet i nevnden, og nu skulde forhandlingene gjelde - hvis det går efter den linje som er optrukket av oss - å få nærmere fastslått hvilke arkivsaker man mener, en registrering av disse arkivsaker i Danmark, og det vil da bli god anledning til i den tid hvor denne registrering foregår, å komme helt på det rene med, hvordan de norske krav skal utformes hvad museumssaken angår.

Med hensyn til stats- og utenriksministerens omtale av voldgiftstraktatene så skal jeg ikke komme inn på dem, for de blir jo gjenstand for offentlig diskusjon i Stortinget, når meddelelse kommer her om delegasjonen i Genf. Det er riktig at der kom frem et nokså vidtgående forslag om voldgift i Genf sist, og at den norske regjering senere har forandret noget i

delegasjonens forslag, slik at den norske regjerings forslag nu ligger nærmere op til det svenske enn det professor Nansen, den norske delegasjons formann, fremsatte. Det går altså ut på, at det skal være almindelig voldgift i alle juridiske tvister, men ikke-juridiske tvister skal henskytes til forliksbehandling. Men, som sagt, det finner jeg ikke grunn til å opta her, for det får vi for åpne dører i sin fulle bredde senere.

Thommessen: Jeg vil få lov til å nedlegge en bestemt protest mot den måte, hvorpå hr. Lykke har utnyttet mine uttalelser om Bouvetøya. Jeg er og var, som han må vite, ikke på nogen måte motstander av den anneksjon som blev foretatt der; og det som jeg fremholdt da saken var oppe i Stortinget sist i forbindelse med ishavsrådet, var bare den ganske enkle ting, at jeg mente det var visse forhold ved denne anneksjon, som viste ønskeligheten av at vi hadde hatt et centralinstitutt for de rent geografiske studier, de rent geografiske kunnskaper, om disse trakter av verden, hvor vi har så store interesser. Jeg hører at den tidligere utenriksminister nu opplyser oss om, at utenriksdepartementet, da det gav samtykke til konsul Christensens anneksjon av Bouvetøya, var fullt opmerksom på den helt klare meddelelse om den britiske anneksjon i 1825 som forekommer i den offisielle beretning fra Valdiviaekspedisjonen. Den tidligere utenriksminister antydet også, at utenriksdepartementet på det tidspunkt var fullt opmerksom på den beretning som inneholdes hos kaptein Ross, og på de uoverensstemmelser som finnes mellom disse to beretninger. Hvis det er tilfelle, tar jeg herved min tidligere bemerkning tilbake. Men da må jeg si, at utenriksdepartementet har begått en ny feil, som ikke er det minste bedre enn den første. Der er mellom de to beretninger, som den tidligere utenriksminister omtalte, en avgjort og meget betydningsfull uoverensstemmelse; og det hadde da, før utenriksdepartementet hadde gått til et så viktig skritt som en sådan anneksjon dog er, vært opfordring til å bringe full klarhet i det forhold og søke på en eller annen måte - enten rent videnskapelig eller gjennom vår legasjon i London - å få tak i det virkelige originaldokument, som finnes i det britiske admiralitet og hvor kaptein Norris' anneksjon er omtalt. Jeg har ikke ment noget annet enn at man ved et hvilket som helst fremstøt her i verden skal kjenne sine motstandere og fremfor alt ikke undervurdere dem. Vi må foran et hvilket som helst fremstøt vi gjør, ha full klarhet over, hvilke argumenter vi kan komme til å bli møtt med, hvilke vanskeligheter vi kan komme til å møte - all right, så kan vi overveie, om de vanskeligheter er av den art at vi må ta hensyn til dem eller ikke, men vi må iallfall kjenne dem. Det er det og kun det jeg har sagt.

Hambro: Hvad de siste bemerkninger som falt fra hr. Thommessen angår, da er jeg i realiteten nokså meget enig med ham, at det hadde vært en vinning, om utenriksdepartementet på forhånd hadde vært nøiere opmerksom på motsetningen mellom Valdiviaekspedisjonens beretning og den beretning som forelå fra kaptein Ross. Men jeg har ingen tvil om at det vanskeliggjør utenriksdepartementets og den norske Londoner-

legasjons oppgave, at der for åpne dører i Stortinget på et tidspunkt da en sak som denne er under behandling, fremkommer uttalelser, som må opfattes som en underkjennelse av det norske standpunkt og av den norske måte, hvorpå denne sak har vært forberedt.

Det er ikke første gang norske forhandleres arbeide er blitt vanskeliggjort, fordi man ikke i Norge måler rekkevidden av de ord, som blir uttalt offentlig her hjemme. Og la mig i samme forbindelse nevne, hvad utenriksministeren visstnok vil bekrefte, at der stod i et blad i Oslo en beretning en dag om at England vilde godkjenne vår besiddelsestagen av Bouvetøya, og den beretning fremkom på et tidspunkt da man i England hadde stillet sig meget velvillig; men det sensasjonelle utstyr denne meddelelse hadde fått i en Oslo-avis, førte til, at det telegrafertes tilbake til London, og øieblikkelig interpellertes der i Underhuset om, hvorvidt det var riktig at det engelske utenriksdepartement hadde stillet sig så velvillig, og det britiske utenriksdepartement blev derved incitert til å trekke følehornene til sig og optrede adskillig mere uvelvillig enn det vilde ha gjort under andre forhold. Jeg tror idet hele tatt at vi ikke er nok opmerksomme på den omtenkksomhet og forsiktighet hvormed vi må gå frem under varetagelsen av alle våre interesser, når de berører vårt forhold til fremmede land.

Jeg tror det er kommet adskillige ting frem i det siste, som tyder på hvor ønskelig det hadde vært, at vårt utenriksdepartement hadde vært utstyrt på en slik måte at det effektivt hadde kunnet kontrollere våre interesser i de arktiske og antarktiske farvann. Jeg understreker det, fordi jeg tror at det ikke er helt farefritt at vi har det kummerligst utstyrte utenriksdepartement i Europa, med så ringe midler til sin rådighet at eksperter vanskelig kan knyttes til det, og at sakene ikke kan få den forberedelse de skulde og burde ha.

Stats- og utenriksministeren drøftet i sin redegjørelse her idag våre interesser både i de arktiske og antarktiske egne, og var inne på spørsmålet om de Sverdrupske øer, som de nu kalles, nord for Kanada, såvel som på andre av disse forhold. - Der utkom nettop for en måneds tid siden en publikasjon av meget stor viktighet. Den heter "Problemer i polarforskningen" og er utgitt av American Geographical Society med bidrag fra verdens første forskere på området. Norge er også representert ved en avhandling av professor Nansen; og på grunn av dette verks særegne karakter med avhandlinger av folk fra alle kulturland som har deltatt i polarforskningen, vil det lett kunne tillegges en ganske betydelig internasjonal autoritet, idet man vil kunne tenke sig at der har funnet et visst samarbeide sted, og så naturlig det er at Nansen har bidratt her, jeg hadde nær sagt næsten like beklagelig finner jeg det at en slik publikasjon som denne kan komme ut, uten at det fra norsk side er søkt øvet nogen innflytelse på verkets utgivelsesmåte, fordi dette verk, som åpnes med en avhandling av Nansen, har på det folkerettslige område en avhandling om politiske rettigheter i polarregionene, skrevet av den meget fremragende amerikanske jurist David Hunter Miller, som deltok i forberedelsen av fredstraktaten og har representert Amerika

ved en rekke viktige forhandlinger, en mann som allerede forleden år ved en avhandling om et tilsvarende emne i det store amerikanske kvartalskrift "Foreign Affairs" gav uttrykk for en for Norge så lite tjenlig opfatning, at der hadde vært all grunn til å imøtegå ham. Når hans avhandling fremtrer i et internasjonalt verk av den art, som likesom gir uttrykk for alt hvad der vites, slik som det oppfattes i øieblikket, finner jeg endel av de lakuner der er i hans fremstilling, eiendommelige og for oss meget lite gledelige eller tilfredsstillende. Han gjør rede for Kanadas krav i de arktiske egne, og han ser som den eneste motsetning til Kanadas krav de Forenede Staters krav, og han omtaler Norges krav på Amund Ringnes', Ellef Ringnes' og Axel Heibergs land i en yderst uelskverdig tone, og taler om at Norge hevder en "skyggeaktig opdagelse" av disse øer, som ikke har nogen som helst betydning. Men han hevder den realitet, som jeg nok tror vi skal være villige til å innrømme, at ser vi geografisk på kartet, da hører jo disse øer naturlig til Kanada og kan ikke gjøre noget annet. Østenfor dem ligger det veldige Ellesmere-land som helt og ubestridt er Kanadas, og de Sverdrupske øer er en mindre gruppe innkranset av Kanada i syd, øst og vest. Kanada har siden 1926 opprettet et polarpoliti med stasjoner som ligger nordenfor de Sverdrupske øer, og søker - og deri også med en viss tilslutning av Amerika - å hevde at Monroedoktrinen ikke tillater at nogen utenamerikansk stat optrer; og Miller kommer til det resultat, at om nogen europeisk stat skulde fremkomme med noget krav på disse eller andre øer, så vil de Forenede Stater - og han står de Forenede Staters utenriksdepartement meget nær, da han har vært dets ekspert i folkerett - heller støtte Kanada enn se nogen som helst europeisk stat strekke sine hender ut her. Hvad angår Jan Mayen erklærer han den for å være norsk interessesfære i henhold til norsk proklamasjon som ikke har møtt nogen motstand. Frans Josefs Land hevder han som terra nullius, efter at Sovjet-Russland ved en offisiell proklamasjon for et par år siden uttrykkelig har gitt uttrykk for, at Frans Josefs Land ikke lenger skal betraktes som en russisk interesse.

Men kommer vi så over til de antarktiske egne, da hevder dette verk, at der ikke eksisterer nogen andre "claims" på noget punkt i Sydishavet enn de britiske og de britiske koloniers. Forfatteren og hele denne gruppe av forfattere tar intet hensyn til eller synes ganske ubekjent med Roald Amundsens besiddelsestagen for Norge av Sydpolarområdet. Hvad Bouvetøya angår, så er jo den ting kommet op, efterat den bok var utgitt, så der naturligvis ikke er tatt noget hensyn til det. Men det blir her slått fast, at der ikke eksisterer andre "claims" enn de britiske - bortsett fra visse franske, som har en meget sterk begrensning; og at Amerika for sin del er villig til her å støtte denne britisk-franske opfatning og villig til også kanskje å være med på å begrense hvalfangsten. Norge er i denne fremstilling trengt helt tilbake. Det norske arbeide i de antarktiske egne, som har vært helt grunnleggende, er ikke gitt nogen som helst plass i fremstillingen, ikke engang overensstemmende med de faktiske forhold. Det var et almindelig ønske i Norge om, da David Hunter Millers avhandling hadde stått i "Foreign Affairs", at den skulde blitt imøtegått i

dette høit ansette internasjonale tidsskrift; men det er ikke blitt gjort, og det er forståelig, fordi utenriksdepartementet ikke er slik utstyrt, at det lettelig kan sprede sin virksomhet på slike områder, hvor det dog kan være temmelig nyttig for oss.

Hvad nu de faktiske forhold med Bouvetøya angår, da er det meget vanskelig å uttale sig om øya, før man har sett den hele beretning fra Christensens ekspedisjon. Jeg må bekjenne, at efter alt, hvad jeg har hatt adgang til å lese, tror jeg, at den britiske okkupasjon av øya hviler på et meget sviktende grunnlag. Selve navnet "Bouvetøya", er et navn, som blev satt på øya av Valdiviaekspedisjonen i 1899, og Bouvetøya er et slikt navn, som ikke har nogen historisk hjemmel og ikke gir nogen veiledning for den, der vil søke noget i den eldre litteratur. Og hvilken øy Bouvetøya er, derom er de lærde, som det har vært nevnt her, meget uenige. Men hvis Bouvetøya er, hvad der synes å være naturlig, det, som Norris kalte Liverpool Island, da er det faktiske forhold, at Norris jo overhode ikke kom i land på Liverpool Island, han kunde ikke lande der, der fantes ikke en havneplass, hvor han kunde gå inn, og det var på den 45 nautiske mil bortenforliggende Thompson Island, at han fant den eneste havn, hvor en båt kunde nå i land. For øvrig stemmer den telegrafiske rapport om Bouvetøya fra Christensens ekspedisjon så lite med Valdiviaekspedisjonens beskrivelse av Bouvetøya, at jeg ikke engang føler mig overbevist om, at det er de samme øyer. Den norske ekspedisjon har landet her og har opført hus og drevet fangst av sel og skutt fugl o.s.v. Valdiviaekspedisjonen krysset rundt omkring øya uten å finne havn og uten å finne lett mulighet for å komme i land, og den fotograferte på 2 nautiske mils avstand og gjorde sine studier utenfor øya under denne stadige kryssing, og i sin offisielle beskrivelse betegner Valdiviaekspedisjonen denne øy som en øy, der aldri kan få annen interesse enn en rent geografisk, da den består av en eneste steil klippeblokk uten havn. Hvorvidt dette da kan være den samme øy, som Christensens ekspedisjon har funnet en utmerket havn på, som har gitt dem adgang til landsetning, til bygging av hus og til fangst på pels-sel, forekommer mig nokså tvilsomt; og jeg tror, det er riktig å opsette sin diskusjon av de faktiske forhold der, inntil man har et mere fyldestgjørende materiale å bygge på.

Jeg er enig i, hvad stats- og utenriksministeren der uttalte, at der er ganske sterke argumenter, som taler i norsk favør, hvad selve det faktiske forhold der angår; men tiden er ikke inne for oss til å drøfte det. Jeg har for min personlige del ikke sett tidspunktet for en besiddelsestagen av Bouvetøya som særlig egnet for oss. Jeg skulde ønsket, at den hele sak var kommet op på et annet tidspunkt. Det er for oss en muligens temmelig reell interesse å annektere Jan Mayen offisielt og følge videre den vei, vi har betrådt ved å oprette vår stasjon der og ved å erklære det for norsk interessesfare. Om da en makt som Norge med kort tidsmellemlum annekterer en øy i Nordishavet og så en i Sydishavet og hevder sin rett til øyer, som ligger vestenfor Grønland og Ellesmere Land i en kanadisk interessesfare, får det en så vidt omspennende karakter, at jeg ikke tror, det letter vårt utenriksdepartements arbeide med disse opgaver. Det vil alltid være et vanskelig og delikat

arbeide. For øvrig tror jeg, at vår eventuelle anneksjon av Bouvetøya kan ha en ganske stor reell betydning. Den gir oss i verste fall et byttemiddel under forhandlinger, som kan være av temmelig reell interesse. Den norske hvalfangst i disse farvann betyr overordentlig meget for vårt lands økonomi. Inntektene av hvalfangsten er en av de faktorer, som betinger balanse i vårt nasjonaløkonomiske landsregnskap. Det er meget store beløp det her dreier sig om, og det er en ganske betydelig norsk kapital som er nedlagt. Og når vi nevner disse ting i Stortinget, så finner jeg det riktig å understreke et forhold, som neppe kom tilstrekkelig sterkt frem i stats- og utenriksministerens redegjørelse - hvad der vel muligens kan ha forbindelse med at den såkalte "hvalkomite", som efter min opfatning er et meget omtvistelig institutt, neppe har holdt regjeringen underrettet om de faktiske forhold på den måte man skulde vente; det er jo også yderst uheldig at det er formannen i denne hvalkomite, som bak ryggen på våre statsmakter har søkt England om konsesjon på det område som Christensen har okkupert med utenriksdepartementets samtykke - det faktiske forhold nemlig, at i siste år gikk jo praktisk talt alle våre selskaper i Sydishavet over til å fange pelagisk. Og når hvalfangsten i det år gav et så stort utbytte, så var det nettop fordi de fanget pelagisk og opgav de faste stasjoner i land - begynte å legge om sin fangst til tross for de kapitaler som er nedlagt i de faste stasjoner. Det er et forhold som har meget stor interesse, og som gjør at tidspunktet neppe kan sies å være inne nu til en definitiv drøftelse med England av disse ting. Skulde erfaringene i de nærmest følgende år bekrefte erfaringene fra iår, så vil de stasjonære anlegg og licensene fra England bety uhyre lite i forhold til de interesser den pelagiske hvalfangst har. Der er kompanier med licenser fra England, som nu innretter sig på hel pelagisk hvalfangst og bygger nye store flytende stasjoner, da det viser sig at den økning av aksjonsradiusen, som det gir, betyr så uhyre meget økonomisk.

Hvis jeg ikke misforstod utenriksministeren, nevnte han i sin redegjørelse for Falklandsseksjonen, at den overenskomst eller den ordning, som var antydnet med England, gikk ut på at hvalfangsten i denne seksjon skulde være forbeholdt norske selskaper, og norske selskaper alene. Det er dog vel ikke ganske riktig. Den skulde være forbeholdt de selskaper som nu har licenser der; men alle disse selskaper er jo ikke norske, der er også engelske selskaper, selv om de driver med norske fangstmenn.

Til tross for de tvil jeg har næret om betimeligheten av nettop på dette tidspunkt å gå til en aksjon like overfor Bouvetøya, har jeg allikevel ganske naturlig følt en viss tilfredsstillelse ved å se det norske flagg bli heist i disse farvann. Norske fangstmenn har vært pionerene, de har kartlagt, de har først godtgjort at øyer og farvann hadde en reell verdi. Når de så har oparbeidet denne verdi, har England annektert øyene og lagt avgifter på den norske fangst. Jeg tror, at hvis der her er tale om å irritere den ene nasjon mot den annen, så er Norge den nasjon som har kunnet ha en viss grunn til irritasjon, selv om det er norske selskaper som har gitt England en invitt til en rekke av de skritt, som har vært

foretatt i de antarktiske egner. Det som for mig har vært usmakelig ved Bouvet-affæren, det er - som stats- og utenriksministeren var inne på - at et norsk selskap, hvis disponent er formann i hvalkomiteen, søker England om konsesjon på dette område, samtidig med at utenriksdepartementet har gitt sitt samtykke til å annektere øya; for det mener jeg må på enhver motpart gi et visst inntrykk av at det ikke er ærlig spill. Det er hvad englenderne kaller "double dealing"; og englenderne, som nok er brutale, og som efter mitt beste skjønn og beste politiske viden mere enn nogen annen nasjon er rede til å erkjenne verdien av nogen brutalitet også fra andre, og mere enn nogen nasjon mangler evnen til å respektere dem som alltid gir efter, - englenderne undgår alltid "double dealing", og de ser neppe med nogen synderlig velvilje på dem der optrer som "double dealers". Derfor synes jeg denne ting har vært så ganske overordentlig beklagelig. Det er et vidnesbyrd om at disse forskjellige interesser ikke har vært tilstrekkelig koordinert. Den ene har ikke visst helt hvad den annen har gjort. Utenriksdepartementet har jo nu bedt om å bli underrettet om alle konsesjonsandragender som innleveres i England, og det er helt riktig. Og det Rasmussenske konsesjonsandragende var innlevert før denne henstilling utgikk fra utenriksdepartementet. Men utenriksdepartementet må styrkes, hvis departementet her skal kunne være det nasjonale organ som det må være. Og når der her har vært vanskeligheter av forskjellig art, så ser jeg det i sammenheng med den store reduksjon, som utenriksdepartementet har vært gjort til gjenstand for i disse år, og som vi i utenrikskomiteen - så vel den nu fungerende ærede stats- og utenriksminister som jeg - i tidligere år har pekt på som en fare for hele organisasjonen.

Hvad de andre saker som har vært berørt angår, må jeg si et par ord om enkelte av dem.

Hvad sjøgrensespørsmålet angår, da finner jeg det ganske overordentlig beklagelig at professor Hjort nu reiser land og strand rundt og holder foredrag, som for enhver der kjenner sakens forløp og virkelige sammenheng, må virke som helt vill-ledende og i temmelig høi grad uefterrettelige og skikket til å gi de fiskere som hører ham, falske forestillinger om hvad der virkelig er foregått. Der blev tidligere ikke gitt hr. Hjort adgang til å reise rundt og holde foredrag, efterat han enstemmig var desavouert av utenrikskomiteen og av det samlede Storting. Men efter hvad der er opgitt, hadde han fått adgang til å holde et foredrag i Militære samfund her, hvor det blev holdt for lukkede dører; og den tillatelse har han så benyttet til å reise rundt og holde en serie foredrag for tilhørere hvis livsinteresser berøres, men som ingen anledning har til å kontrollere hvad han sier, noget som må bidra til å gi England et ganske eiendommelig inntrykk av forholdene her. Og jeg tror at alle medlemmer av utenrikskomiteen fra forrige periode følte det som noget eiendommelig, da utenriksdepartementet sendte ut en notis til "Dagbladet", hvor det så å si beskyttet og dekket professor Hjort, mens de faktiske forhold skulde ha tilsagt at utenriksdepartementet dekket og beskyttet Stortinget mot professor Hjort.

Det er yderst uheldig at vi ikke har kunnet få disse sakers aktstykker offentliggjort på den måte som vi har ønsket, med alle forhandlingene med England og med hele vår innstilling fra ifjor om dem. For da vilde det neppe vært mulig for nogen å drive denne agitasjon, og da vilde det formodentlig vært klart for alle - som det vel allerede er klart for alle andre enn dem som her er helt ensidig forblindet - at spørsmålet om å opgi vår 4-mils grense ikke lenger eksisterer, så litt som spørsmålet fra nogen annen makt om å kreve ensidig av nogen annen stat nogen 3-mils grense lenger eksisterer efter de dokumenter som nu foreligger, og efterat folkeforbundet har tatt saken op.

Hvad arkivsaken angår, da er det for tidlig for oss å uttale oss om den, vi har en hemmelig stortingsmeddelelse liggende som må drøftes. Det er en meget vanskelig sak og en meget ømfintlig sak. Jeg er glad for at utenriksdepartementet har foranlediget saken tatt op, og at vi her gjør våre fremstøt, idet det nok vil vise sig at det gamle Bismarck-ske ord vil bli bekreftet i dette tilfelle om at snilde barn ber ikke, men de får heller ikke noget. Vi har lenge vært altfor snilde barn i forholdet til våre naboland, og vi har ikke fått noget; det er på tide at vi begynner å bli noget mindre snilde. - Men jeg vil få lov til her å nevne en enkelt liten ting, fordi den igjen illustrerer den mangel på koordinasjon som der er i disse ting hos oss, og det er at den mann, som jeg forøvrig har den største sympati og aktelse for i enhver henseende, professor Koht, som delvis har ført disse forhandlinger eller vært med i disse drøftelser, han representerer et syn på norsk unionshistorie, nærmere bestemt på hvad der skedde i 1536, som han står temmelig alene om blandt norske historikere, og som står uten tilslutning blandt rettshistorikere i vårt land, og hvis ivrigste motstander har vært professor Gjelsvik. Koht hevder at Norge i 1536 blev et lydrike under Danmark. Næsten alle andre norske historikere og alle norske rettshistorikere har hevdet det motsatte ut fra norsk syn. Og det er klart at forhandlingene om arkivsakene står internasjonalt og folkerettslig ganske anderledes, hvis man erkjenner at Norge var et lydrike under Danmark, enn hvis man ikke erkjenner det. Dette syn har fått lov til å prege en publikasjon som den almanakk der utgis av det norske universitet, og hvor de historiske opplysninger redigeres av professor Koht. Der er satt inn under den dags rubrikk i de siste par års almanakker under 30. oktober: "Norge blev i 1536 et ledemot av Danmark". Jeg tror at alle nasjonale interesser skulde tilsi at man ikke lot denslags ting, selv om det er et personlig liebhaveri hos en enkelt mann, sette på trykk i landets offisielle almanakk, all den stund det er en opfatning som Norge alltid har bekjempet. Og jeg vil be om at kirkeministeren drar omsorg for, at Universitetet sørger for å ta noget større nasjonale hensyn, når det utnytter sitt almanakkmonopol for fremtiden. Det er ikke i almanakken at en enkelt mann skal ride historiske kjepphester og rykke frem med ting som er under meget sterk dissens hos oss. Og enhver som kjenner danskene og deres måte å forhandle på, vil vite hvorledes disse ting blir utnyttet.

Jeg savner kunnskap nok om saken til for øieblikket å kunne uttale noget om hvorvidt arkivsaken og museumssaken bør føres sammen. Jeg er tilbøielig til å anta, at de to forhandlingsgrunnlag her blir temmelig forskjellige. Og våre interesser er også temmelig forskjellige; vår hovedinteresse er selvsagt en rekke av de arkivsaker som vi skulde ha, og som vi må ha, og der håper jeg at enhver norsk regjering vil hevde det syn at vi er nødt til å forlange mest mulig av Danmark. Jo mer vi forlanger, desto mer får vi, og jo mindre villighet vi viser til å la oss nøie med lite, desto mer vil de knurrende gi oss, det viser alle forhandlinger fra de siste år. Jeg håper selvsagt at disse forhandlinger må bli ført på den fredeligste og mest harmoniske og elskverdige måte mellom forhandlerne, men jeg føler mig ikke sikker på at de vil foregå uten en viss friksjon, og hvad der for mig vil være noget av et hovedhensyn når forhandlingene er kommet igang, er at utenriksdepartementet i så sterk grad som mulig har ledelsen av disse ting og ikke overlater til fagmenn ukontrollert å føre forhandlinger eller avgi uttalelser som lett kunde bringe oss lenger enn vi ønsker, da vi allerede har en temmelig rik erfaring for at interesserte og velmenende fagmenn uten politisk trening og folkerettslig innsikt meget lett kan bli en nasjonalfare som underhandlere.

Indrehus: Både den fyrre og den noverande utanriksministeren kom inn på dei dryftingar, som har vore ført med England kring kvalsaaka, og so vidt eg forstod, nemnde dei baa, at regjeringa i fjor søkte utanriksnemnda, og at det var semje millom utanriksministeren og nemnda um, at Norig mot visse vederlag skulde binda seg til å forby norske borgarar å driva kvalfangst i ein viss sektor. Eg for min part var ikkje med i nemnda, og veit ikkje, kva som gjekk fyre seg der; men me, som var medlemmer av Stortinget i fjor, veit no, at saka vart lagd fram for Stortinget. I Stortinget var det inga avrøysting, men det var no slik, at det kom fleire tolleg sterke og tolleg endeframme protestar mot, at Norig skulde binda seg til England til å forby sine borgarar å driva kvalfangst i ein viss sektor, forby deim åtgangen til - som det har vore sagt - ein del av det frie hav. Millom deim, som uttalte seg sterkt i so måte, var og ein svært røynd skipsreidarkvalfangar, og som me veit, kom den sterkaste fråsegna i so måte frå ein mann, som no sit som medlem av regjeringa. Difor vil eg segja, at når resultatet av desse dryftingane vart summert upp, måtte det vekkja ei viss undring millom oss, som hørde på dette og var med i debatten. Eg for min part - og eg trur dei fleste - forstod det so, at det var avgjort, at den norske regjering ikkje skulde binda Stortinget andsynes England. Som me veit, var saka den, at skulde ein gjera dette, so måtte det norske Storting gjeva ei lov, som forbod norske borgarar å driva fangst på ein del av det frie hav. Eg for min part forstod det ikkje so, at regjeringa hadde noko slik fullmakt, og eg vil no segja, eg går ut frå - og Stortinget må ha rett til å gå ut frå - at inga norsk regjering går burt og bind det norske storting til å gjera vedtak, som rekk so vidt som dette. Den norske regjering kann lata seg binda - det er verst for regjeringa - men går den norske regjering inn på eit slikt vågespel, må ho alltid vera budd på,

at Stortinget, som har det første ansvar her for borgarane sine, meiner det står heilt fritt. Det vart sagt av desse tvo utanriksministrarar, at det lamma handlekrafta hjå den norske regjeringa dette, at mennene innum kvalfangsta står delt i tvo flokkar, dei som har konsesjonane og dei som driv pelagisk kvalfangst, at dei er usamde. Personleg meiner eg, at me skal vera so kisteglade for, at den norske regjerings handlekraft er lamma, dersom den norske regjering tenkjer gå inn på ein traktat med utlandet, som bind borgarane i landet på den måten. Som sagt, eg er glad for, at det er noko, som lammar regjeringa, um ho ikkje lenger let seg lamma av det, at det er det norske storting som har avgjersla til slutt, og at det norske storting har rett til å krevja, at det ikkje vert bunde, og at det i tilfelle står fritt, når det er nokon som vil prøva å binda det. - Når det gjeld sjølve saka, er det greit, at slik som kvalfangsta har gått fram i det siste, med di ein meir og meir går over til den pelagiske fangst, dei kallar, med fangst på alle hav, so har det vorte slutt med dette gamle tilstandet, at England eig kvalen. Det er noko, som segjer seg sjølv, at England, som sit med alle desse koloniane, og som på grunn av si makt har fått rett til å taka avgifter av dei, som driv fangst der, det er greit, at dei ser med otte på ei utvikling, som tek denne skatten frå deim, på same måten som det ikkje er noka moro for ein kommune eller for staten, at skattefundamenta vert burte. No er det di betre slik, at det synest som det ikkje passar England nettupp no å arbeida noko større med denne saka, fordi det ser ut til å ha falle burt det, som var fyresetnaden den gongen, å avgrensa det til eit visst strok, med di New Zealand kjem med krav um, at det vil ha herredømet i eit veldigt territorium av havet, og det ligg utanum dei fyresetnader, som låg fyre, den gongen England kom med dette framlegget.

For so vidt er det godt, at det, som det ser ut til, ikkje nett no høver for England å driva med dette; men for meg står det so, at det må vera heilt klårt, at alle våre interessor gjer, at me, so langt råd er, bør taka saka med ro. Det er vår interesse å utnytta dei ressursar, som me kann utnytta. Men på same tid er det sjølv sagt klårt, at for so vidt det for ålvor er tale um, at her kann verta rovdrift, eller tale um visse avgrensingar i so måte, vil eit land som Norig ikkje segja: Det vil me ikkje vera med på. Men mi personlege meinung er, at ein ikkje skal vera so redd for internasjonale diskusjonar kring dette. Me veit, at dette er av det slag ting, som eit land ikkje einsidig kann avgjera. Eg veit ikkje, kor mange år, for ikkje å segja snes med år, spørsmålet um avgrensing av trålinga har vore i frågan, og Nordsjø-landa har, som me veit, lenge vore interesserte i dette; men det har stranda på, at England segjer: Det høver ikkje for oss, dette. Eg meiner difor, at me ikkje treng på fyrehand å vera so redd for alt, som kann skje. Lat oss taka saka med ro og møta situasjonen, når han kjem, slik som det er klokt og sakleg rett av oss å møta han.

Med omsyn på sjøgrensespørsmålet vil eg, etter det som er hendt i det siste, be utanriksministeren um no å gjera offentlege dei dokument, som det i fjor var fyresetnaden skulde gjerast offentleg, men der ein meinte, at det til det trongst eit visst samtykke frå England. Eg meiner, det er heilt

naudsynt. No er det skrive i avisene, og det er sagt so mykje kring dette. Det er då ikkje rett, at ein ikkje let borgarane i landet, dei serleg interesserte, få vita noko um dette, medan diskusjonen går rundt dei, so eg vil be, at ein no går til offentleggjering. Eg går ut frå, at ein ikkje her vil møta noko motstand frå England; ein må då kunna verta samd um dei former, det skal gjerast i. Saki må no offentleggjerast.

Flem: Det vart nemnt av den tidlegare utanriksministeren, hr. Lykke, at det i det siste året, so vidt han visste, berre hadde vore ein ekspedisjon burtover til Grønland, og at denne i stor mun var utrusta for engelsk kapital, og det er visst heilt rett. Men når det er so, har det sjølvsagt fyrst og framst sin grunn i dei vanskelege høve, som har vore burte på Grønland. For ein tvo-tri år sidan vart det utrusta mange fangstfarty her i landet til Grønland. Men vêrtilhøva der er vande; det er ikkje lite skodd og for ein del stormar, og når hamnene på Vest-Grønland er so lite tilgjengelege, som dei har vore, er det ikkje svært innbydande for mindre norske fiskefarty å gå dit burt. Eg kann berre nemna eit døme med eit fiskedampskip, som var der i 1925. Det kom inn til ei av desse hamnene og skulde fylla vatn - det var for so vidt det einaste, det hadde lov til. Med ein gong vart det varsla um, at um 24 timar hadde det å forlata hamna. Skipparen sa, at det hadde fått ein mindre maskinskade; han skulde gjera alt, som stod i hans makt, for å få reparert maskinen, so fort råd var; men han kunde ikkje garantera, at han kunde verta ferdig på 24 timar. Då tida var gått, var ein ikkje heilt ferdig; men straks melde vedkomande seg og viste skipparen klokka. Det vart so, at det gjekk ein 2-3 timar over tida. I millomtida hadde barometeret falle sterkt, og skipparen var klår over, at det vilde verta storm, storvêr. Han bad pent um å få liggja i hamna, til denne vêrbyga, som truleg vilde melde seg, var over, og han sa, at han skulde taka båtane umbord, og han skulde stå inne for, at folka ikkje skulde koma i land. Men ut av hamna måtte han, og han måtte liggja utanfor land og bakka i fem dygn, og dei dreiv umlag 60 mil. Under slike tilstand er det greit, at det ikkje er innbydande for norske fangstfarty å gå der burt. Det, at ein har gått med på, at sume farty eller sume ekspedisjonar skal få serleg gode vilkår, kann nok hava sitt verd; men dersom norske fiskarar og fangstfarty skal kunna nytta dei høve, som er der burte, må ein etter mi meining freista å koma til ei betre semje, so danskane i alle fall kunde gå med på dei krav, som vart sett fram av dei Ålesundske skipparar, som var der nede. Kunde ein det, er det ikkje tvil um, at det skulde vera gode vilkår for norsk fiskefangst der burte; for me har no ein ikkje liten fiskeflåte av for ein part større farty, og dei kann gå burt under Grønland og fiska torsk og kveite, nettupp på ei tid av året, då det er vandt for vår fiskeflåte å finna noko å gjera elles. Våre fiskebankar utanfor Norig vert meir og meir uttømde, serleg med umsyn på fisket ut over sumaren, det sokalla bankfiske, og nettupp i det høve vilde det ha mykje å segja, um me kunde ha det rike fiskefelt der burte å ty til. Eg er ikkje det minste i tvil um, at med dei mindre driftsutgifter, me no har, med billegare kol og billegare olje, vilde den tolleg store flåten frå Norig med godt resultat kunna

vera med i fisket der burte, dersom det var råd å oppnå litt meir velvilje med omsyn på å koma inn i hamnane i Vest-Grønland i større mun enn no. Eg vil difor be departementet, at det ikkje slepp spursmålet Vest-Grønland, men at det held ved og underhandlar med Danmark og freistar, um ein ikkje i det minste kunde koma so langt med omsyn på Vest-Grønland, at det her vart same tilhøve som med alle andre land, når det gjeld rett til å gå inn i hamner av omsyn til fiskeverksemda. Det er etter mi meining ikkje nok, at me fær tilsagn um, at ein skal syna velvilje mot sume farty; me må freista å føra forhandlingane vidare, so ein kanskje kunde koma til ei betre semje med omsyn til våre fangsttilhøve burte på Vest-Grønland.

Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har med stor interesse påhørt den debatt som har vært ført i tilslutning til min utredning, og jeg tror den på mange måter har utfylt og fullstendiggjort beretningen. - Der var et par småting som jeg gjerne vilde rette. Hr. Hambro sa, at de stasjonære hvalfangere i stigende utstrekning drev pelagisk, og det gjør de nok på en viss måte, d.v.s. de går til iskanten og fanger. Men disse stasjoners representanter, som deltok i et møte i utenriksdepartementet forleden dag, hvor både representanter for den pelagiske og den stasjonære hvalfangst var til stede med vår sendemann i London for å drøfte disse spørsmål, de hevdet meget sterkt at deres bedrift var i høi grad knyttet til stasjonen, og at den pelagiske hvalfangst de drev - nettop på den måte de drev den - var avhengig av stasjonen. De hadde ikke flytende kokerier eller de innretninger som gjør det mulig å drive virkelig pelagisk. Jeg vil bare ha sagt det. President Hambros uttalelser herom skrev sig vel nærmest fra det møte vi hadde i lagtingssalen, hvor det blev uttalt nokså bestemt, at det var en ren pelagisk hvalfangst de stasjonære selskaper nu drev. - Hr. Hambro gjorde sig skyldig i en annen liten feil, da han sa at konsul Rasmussen var formann i hvalkomiteen, men konsul Rasmussen er hvalkomiteens næstformann. Derimot er han formann i hvalfangerforeningen. Det forringer jo ikke den dom, eller gjør ikke den dom mindre rettferdig som hr. Hambro felte over det som er skjedd i denne forbindelse, men jeg vilde bare rette på feilen. Hvad hvalkomiteen angår, så vil den nu ophøre å eksistere. Den har selv ønsket å bli opløst, og det vil skje.

Med hensyn til disse territorialspørsmål, som flere talere - både hr. Hambro og hr. Indrehus - var inne på, vil jeg bare si, at jeg vilde ønske at vi nu kunde offentliggjøre praktisk talt alt som foreligger trykt om denne sak. Utenriksdepartementet fikk jo en bemyndigelse her i sommer til offentliggjørelse i den utstrekning det kunde skje, og man skal huske på, at departementets meddelelse til Stortinget om forhandlingene (St.med. nr. 8 1926) var trykt med offentlighet for øie. Siden har vi fått komiteens innstilling. Jeg for min part kan ikke forstå annet enn at alt dette nu kan offentliggjøres, og det tror jeg på mange måter vil klargjøre begrepene. - Hr. Hambro angrep utenriksdepartementet, fordi det hadde sendt ut en notis til "Dagbladet", men den notis var rent objektiv og inneholdt bare den rene sannhet.

Langeland: Disse spørsmåla, som vert dryft her, er so flokute, at det er svært vandt å segja noko um deim på ståande fot. Difor går eg ut frå, at talen åt stats- og utanriksministeren vert prenta og delt ut til representantane, og at ein seinare kann få høve til å koma tilbake til desse spørsmål. I det heile meiner eg, at ein bør fylgja desse spørsmåla, og fyrr dei vert avgjort av utanriksdepartementet, bør dei leggjast fram for Stortinget. Eg vil og slutta meg til det hr. Indrehus har sagt; eg syntest hr. Indrehus talte so godt, at eg vil gjeva han min beste kompliment. - Her har so mange spørsmål vore framme, eg kann t.d. nemna Grønland. For min part vil eg nok segja, eg synest det går noko seigt med å få orden på Grønlandsspørsmålet. Det går nok litt seint. Det er vel vanskelegt, men det kunde nok henda, ein kunde få litt meir fart på det. - Når det gjeld sjøgrensa vår, er eg samd med hr. Indrehus i, at ein burde få sjå dei dokumenta snart.

So var det ein ting, eg vilde setja fingeren på her, som eg synest er litt rart, og det var, at utanriksdepartementet no og det, som me hadde fyre jol, ikkje akkurat var det same. Utanriksdepartementet skal vel i grunnen vera det same i desse store nasjonale spørsmål og i økonomiske spørsmål, endå um chefen skifter. Det syntest meg, det ikkje var rett samklang i det. Eg vil ikkje lata vera å streka under dette. Kann henda det var min feil, men det var etter mit syn ikkje samklang i det.

Eg går som sagt ut frå, at talen åt utanriksministeren vert send medlemene av Stortinget konfidentielt.

Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg glemte, da jeg sist hadde ordet, å gjøre opmerksom på i anledning av hr. Indrehus' tale, at når regjeringen like overfor Storbritannia i virkeligheten var nokså bundet i forslaget angående Falkland Islands Dependencies, så skyldes det forhold, som ligger foran det tidspunkt, da utenriksministeren gav sin redegjørelse i Stortinget i sommer og de av hr. Indrehus nevnte advarende ord fremkom. Det som bandt var allerede dengang skjedd. Siden i sommer er der i virkeligheten ikke skjedd noget som helst og har ikke vært foretatt noget som helst skritt fra utenriksdepartementets side som yderligere binder. Jeg vil ha sagt dette, forat man ikke bakefter skal påberope sig dette. Men som jeg sa i mitt første foredrag tror jeg ikke, der er nogen større risiko slik som saken har utviklet sig.

Så var det en ting til. Hr Langeland sa, at han syntes, det gikk så sent med Grønlandsspørsmålet. Ja - men det er jo ikke oss, som er herrer over Grønlandsspørsmålet. Hvad hjelper det, at vi synes det går sent? Vi kan jo ikke tvinge Danmark. Vi kan jo bare søke å nå frem ad forhandlingens vei. Og hvis det blir en akutt strid, så kan vi få det inn for internasjonal avgjørelse; men som hr. Lykke sa, har der ikke vært nogen strid. Forhandlingene har foregått i stor vennskapelighet. Vi presser på; men der er også en annen part og - som både jeg og hr. Lykke sa - stillingen er ikke ganske lett for Danmark, fordi dette er et internasjonalt spørsmål. Men hr. Langeland kan være ganske forvissset om, at vi skal ikke la forhandlingene hvile, men fortsette i håpet om å kunne nå et tilfredsstillende

resultat. Men maktmidler har vi ikke - ikke engang den nye jager er ferdig!

Når hr. Langeland synes å mene, at der var en uoverensstemmelse mellom utenriksdepartementet i de forskjellige faser, eller under de forskjellige chefer, tror jeg, han tar feil i det. Jeg tror, at iallfall utenriksdepartementet som det var ledet av hr. Lykke og som det ledes av mig er nokså harmonisk samstemt. Jeg tror, at jeg i alt vesentlig i de store spørsmål, i store linjer er ganske enig med den utenrikspolitikk som blev ført av hr. Lykke. Jeg tror i det hele tatt ikke, at der er så stor forskjell. Jeg tillater mig til og med å tro, at jeg vilde ha vært i ganske god overensstemmelse med den måte, hvorpå utenriksdepartementet vilde ha vært ledet av Edv. Bull - jeg har et sterkt inntrykk av, at nogen revolusjonære tendenser i utenrikspolitisk henseende hadde arbeiderpartiets utenriksminister ikke. Man behøver ikke å være engstelig for, at der skal opstå disharmonier i utenrikspolitikken, selv om der med hensyn til farten og med hensyn til andre ting kan være visse divergerende meninger. Jeg fikk også inntrykk av at hr. Lykkes uttalelser idag var i nøie overensstemmelse med mine, kanskje med undtagelse av spørsmålet om det hensiktsmessige ved okkupasjonen av Bouvetøya på det nuværende tidspunkt.

Presidenten: Ingen flere har nu forlangt ordet og debatten ansees avsluttet.

Presidenten foreslår, at den av stats- og utenriksministeren gitte meddelelse og den i forbindelse med meddelelsen førte debatt ikke blir å offentliggjøre. Men presidenten foreslår videre at meddelelsen og debatten trykkes i et bestemt antall nummererte eksemplarer og omdeles til Stortingets medlemmer som hemmelig dokument. - Ingen har uttalt sig derimot og presidenten går ut fra, at disse forslag er vedtatt.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 19.25.